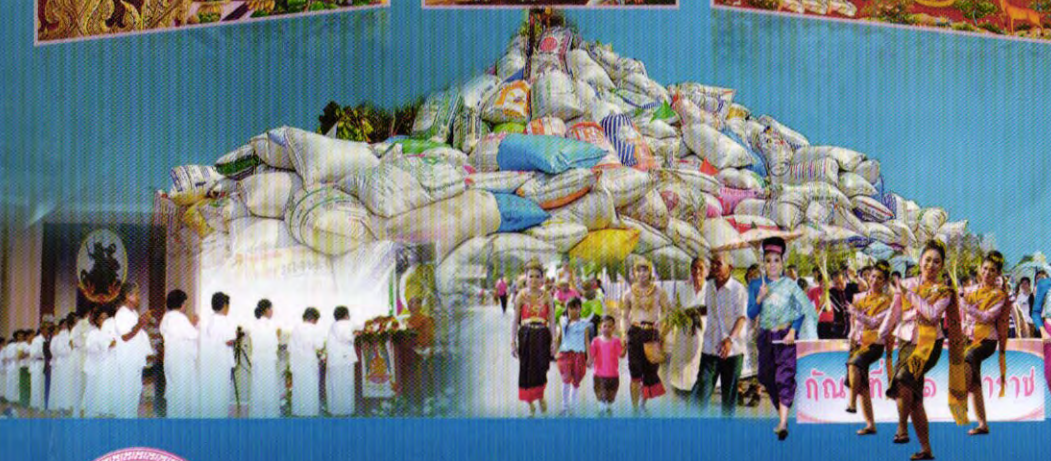

ก้าวไปกับบุญ

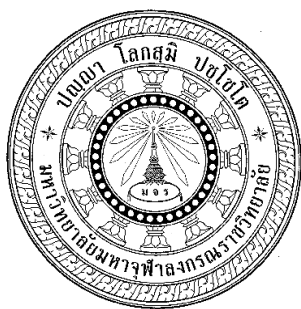
ฉบับพิเศษประจำเดือน กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ ๑

สาระสำคัญและข้อคิดประจำกัณฑ์
มหาเวสสันดรชาดก

กลุ่มงานส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม
สำนักวิชาการ วิทยาเขตขอนแก่น
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ก้าวไปกับบุญ
สาระสำคัญและข้อคิดประจักษ์
มหาเวสสันดรชาดก

งานบุญกุ่มข้าวใหญ่และฟังเทศน์มหาชาติ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น
พุทธศักราช ๒๕๖๓

ก้าวไปกับบุญ : สารสำคัญและข้อคิดประจำกัณฑ์มหาเวสสันดรชาดก

กลุ่มงานส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม สำนักวิชาการ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ที่ปรึกษาฝ่ายบรรพชิต

พระธรรมวิสุทธาจารย์ ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค ๙
พระเทพวิสุทธิคุณ เจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น
พระราชประสิทธิ์คุณ รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น

คณะทำงาน

พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร. รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น
ผศ.ดร.วิทยา ทองดี ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป
ผศ.ดร.นิเทศ สนั่นนารี ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
นายศักดิ์รินทร์ ศรีหาบงค์ รก.ผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาเขตขอนแก่น
พระมหาโยธิน โยธิโก, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ
พระมหาดาวสยาม วชิรปญโญ, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น
ดร.เรียงดาว ทวะชาลี รก.รองผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาเขตขอนแก่น
นางรพีพร มณีวรรณ ผู้อำนวยการส่วนสนับสนุนวิชาการ
นางจิตรลดา แก้วมงคล รก.ผู้อำนวยการส่วนคลังและทรัพย์สิน
นางอมรรัตน์ เตชะxonก ผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น
พระไชยา ติกขวิโร ผศ.ชอบ ดีสวนโคก นางศุภนิษฐา งามสง่า
ผศ.ดร.พลเผ่า เพ็งวิภาศ นายสุนทร เสนาสุข วัชรพงษ์ ผาบจินดา
นายธนรัฐ อดทน นายเชรม สีสาย

บรรณาธิการ พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร. พระมหาโยธิน โยธิโก, รศ.ดร.

พิสูจน์อักษร นางฤดี แสงเดือนฉาย

จำนวนพิมพ์ ๑,๕๐๐ เล่ม

พิมพ์ที่ ขอนแก่นการพิมพ์ ๖๔ - ๖ ถนนรื่นรมย์ อำเภอเมืองขอนแก่น

จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐ โทรศัพท์ ๐๔๓ ๒๒๑ ๙๓๘

Mail : khonkaenprint@gmail.com

คำนำ

การจัดงานเทศน์มหาชาติ คนไทยเราเชื่อกันว่าเป็นการสร้างบุญใหญ่ ได้มหากุศล วัด โรงเรียน มหาวิทยาลัยและองค์กรต่างๆ ทั่วประเทศ ต่างพยายามสืบสานตำนานการเทศน์มหาชาติ จนกลายเป็น ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และสืบทอด

การที่วัดหรือหน่วยงานใดๆจะจัดให้มีการเทศน์มหาชาติขึ้นมา นั้นมิใช่ของง่ายเพราะการจัดเทศน์มหาชาติหรือเทศน์มหาเวสสันดร ซาดกไม้ใช้การเทศน์แบบธรรมดาๆ เหมือนการเทศน์ทั่วไป แต่การเทศน์มหาชาติมีความพิเศษตรงที่มีทั้งธรรมเนียมทำนอง และธรรมะสอดประสานอยู่ด้วยหน่วยงานหรือมหาวิทยาลัยใดที่จัดให้มีการเทศน์มหาชาติได้ ต้องเข้าใจและเข้าถึงธรรมเนียมทำนองและธรรมะ ทั้งที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดอย่างเป็นรูปธรรมและที่แฝงอยู่ในกระบวนการ และพิธีกรรมการจัดงานเทศน์มหาชาติด้วย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ร่วมกับชมรมรวมพลคนพุทธจังหวัดขอนแก่น จัดงานบุญกุ่มข้าวใหญ่และฟังเทศน์มหาชาติ นานาชาติ ปีที่ ๙ มีกำหนดการจัดงานขึ้นในวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ - ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ มีกิจกรรมพิเศษคือการสาธยายพระคาถาพันที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๘ นับว่ามีอานิสงส์สูงสุดหาประมาณมิได้ ก่อให้เกิดสัมมาทิฐิ เข้าใจหลักธรรมคำสอนพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และได้มีการจัดโครงการบุญกุ่มข้าวใหญ่และการฟังเทศน์นานาชาติ ในครั้งนี้ มีกิจกรรมที่สำคัญ คือ (๑) นิทรรศการพระเวสสันดรและ

คุ้มวัฒนธรรมนานาชาติ (๒) การแสดงศิลปวัฒนธรรมนานาชาติ (๓) การประกวดนางงามกุ่มข้าวใหญ่และการแสดงวัฒนธรรมอีสาน จากตัวแทนของแต่ละคุ้ม (๔) กิจกรรมการประกวดการห่อข้าวต้ม โคน, ข้าวต้มหมก ปีบข้าวปุ้นบุญผะเหวด โดย ประชาชนชาวบ้าน และนิสิตหลักสูตรต่าง ๆ การผลิตเครื่องบูชาคาถาพัน : ข้าวพันก้อน รุ่ง เทียนคาถาพัน ฮ้านพระอุปคุต ฮ้านวางข้าวพันก้อน ฮ้างเผ็ง นก ปลา ฯลฯ โดย ประชาชนชาวบ้านและนิสิตหลักสูตรต่าง ๆ (๕) เทศน์ มหาชาติปริทัศน์ ๑๓ กัณฑ์ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่หลักสูตรและชมรม ต่างๆ ภายในมหาวิทยาลัย มีชุมชนและหมู่บ้านต่างๆ ให้การ สนับสนุนและในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้เป็นอย่างดีอีกด้วย จึงเป็น การกุศลที่นำอนุโมทนาเป็นอย่างยิ่ง

ด้วยอำนาจและคุณแห่งพระศรีรัตนตรัย อันเกิดจากกุศลจิต และบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ที่ได้ร่วมกันสั่งสมและร่วมกันบำเพ็ญให้ เป็นไปแล้วนี้ ขอให้ทุกท่านประสบความสำเร็จในชีวิต เจริญงอกงามใน พระสัทธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ขอ พระพุทธศาสนาจงสถิตสถาพรในจิตใจทุกท่านชั่วจิรัฏฐิติกาล

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร)

รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น

รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น

เจ้าอาวาสวัดธาตุ พระอารามหลวง

สารบัญ

ความนำ	๑
สาระสำคัญและข้อคิดประจำกัณฑ์มหาชาติเวสสันดรชาดก	๕
กัณฑ์ที่ ๑ ทศพร	๘
กัณฑ์ที่ ๒ หิมพานต์	๑๐
กัณฑ์ที่ ๓ ทานกัณฑ์	๑๒
กัณฑ์ที่ ๔ วนปเวสน์	๑๔
กัณฑ์ที่ ๕ ชูชก	๑๕
กัณฑ์ที่ ๖ จุลพน	๑๗
กัณฑ์ที่ ๗ มหาพน	๑๙
กัณฑ์ที่ ๘ กุมาร	๒๐
กัณฑ์ที่ ๙ มัทรี	๒๒
กัณฑ์ที่ ๑๐ สักกบรรพ	๒๕
กัณฑ์ที่ ๑๑ มหาราช	๒๖
กัณฑ์ที่ ๑๒ ฦกษัตริย์	๒๘
กัณฑ์ที่ ๑๓ นครกัณฑ์	๒๙
อานิสงส์คาถาพัน	๓๑
บรรณานุกรม	๓๔

คำอาราธนาพระเวส

สุดันตุ โภจนโต เยน เทวา สังฆา ดูราเทพยดาเจ้าทั้งหลาย อันยายยังอยู่
 ทุกหมู่ไม้ไพรพนอม ทุกเหวฮ่อมฮาวป่า ทุกประเทศท่าฮาวเขา ทุกแถวเถาเถื่อนถ้ำ
 ทุกทำน้ำและวังปลา พรธรรณาฝูงเผดและผี อันมีใจโหดอ้ายโหดะ จงให้เจ้าทั้งหลาย
 ประละเสียยังใจอันเป็นบาป ให้คอยโสภภาพเงียงโสตพึงธรรม เคาดาจ่าจื่อไว้ เป็น
 ประทีปได้ส่องตามทาง ฝูงหมู่เทวดาทั้งหลายอันรักษาวัวควาและประเทศ ทางเขตได้
 ฮอดทลีผี ทางเหนือมีแดนแถวเป็นเขต ทุกประเทศด้าวอันอยู่ห้องพสุธากับทั้งนาง
 ธรรณีจ่าจื่อนี้ เป็นผู้ค้ำฝูงหมู่ปาณา ฝูงหมู่เทวดาเจ้าทั้งหลาย ภายบนมีพระอินทร์
 พญาพรหม จงลงมาไมทนาซึ่งธรรมอันสูงค่าทั้งหลาย ช่วยกันมาพร้อมแพงแต่ง
 เครื่องไว้บูชา สหัสสาหลายมีมาก ดอกอุบลหลากพופן บัวแดงบานไขกราบ
 ดอกผักตบอาจเขี้ยวนิล ดอกกลางของ (ก้านของ) หลายป่น้อยพินหนึ่งค้อยชวนชววย
 ซ้อทุงยายสะพาสข้าวพินก่อนอาชฎัญบูชา ฯ บัดนี้ ข้าจักแจกคาถาเวสสันดรชาดก
 เป็นคาถาพิน .. แปลงเป็นกณฑ์โศลิตสามกณฑ์ พรธรรณาในพรกณฑ์เป็นเค้า มีสิบ
 เก้าคาถาข้าจักแปลงบูชาแลสิ่งแลสิบเก้า บูชากณฑ์เค้าทศพร ทิมพานต์กณฑ์ถ้วน
 สอง มีคาถาร้อยสามสิบสี่คาถาเครื่องบูชาถวายไว้ทานชั้นกณฑ์ถ้วนสาม มีคาถา
 หลายสองร้อยเก้า ยอเครื่องร้อยบูชา วันปเวสกณฑ์ถ้วนสี่ มีห้าสิบเจ็ดคาถา เครื่อง
 บูชาแบ่งไว้ บูชากณฑ์ถ้วนห้า มีเจ็ดสิบเก้าคาถา เครื่องบูชาប់ตบขาด จุลพน
 กณฑ์ถ้วนหกมีสามสิบห้าคาถา เครื่องบูชาจัดแจ่งไว้ มหพานกณฑ์ ถ้วนเจ็ด มีแปด
 สิบบคาถา เครื่องบูชาไว้ กุมารกณฑ์ถ้วนแปด มีร้อยหนึ่งคาถา เครื่องบูชาครบถ้วน
 มัทธิกณฑ์ถ้วนเก้ามีเก้าสิบบคาถา เครื่องบูชาแบ่งไว้สู่อัน สักบรรพกณฑ์ถ้วนสิบ มีสี่
 สิบบสามคาถา เครื่องบูชาตบแต่งไว้มหาธาชกณฑ์ถ้วนสิบเอ็ด มีหกสิบเก้าคาถาเครื่อง
 บูชาสะพาสงามติ ฉชัตตียกณฑ์ถ้วนสิบสอง มีสามสิบหกคาถา เครื่องบูชาป่น้อย
 นครกณฑ์ถ้วน สิบบสาม มีสี่สิบบแปดคาถา เครื่องบูชาแต่งถ้วน มีครบถ้วนยอถวาย
 คาถาทั้งหลายรวมกัน สหัสสัง ได้พอพินครบถ้วน แต่งเครื่องล้วนบูชา แล้วจึงเชิญ
 มายิ่งเทวดาทุกเทคให้มาฟังยังเทศน์เทศนาธรรม

บัดนี้ ฝูงข้าทั้งหลาย ขออาราธนาพระเจ้าผู้วิเศษ ขึ้นเทศนาเรื่องมหาเวส
 ชาดก อันพระธรรมสังคากาจารย์เจ้า ยกมาเทศนาว่า “**อาทิกัลยาณัง มัชฌ
 กัลยาณัง ปรีโยสานกัลยาณัง สาดถัง สะพียัญชนัง เกวะละปะริปุณณัง
 ปะริสุทถัง ฬริทัมจะริยัง ปะกาเสถ โน โโอกาสะ ลักกัจจัน ฐัมมัง อาราคะนัง
 กโรมะ ฯ**

ความนำ

ชาดก หมายถึง เรื่องราวในอดีตของพระพุทธเจ้าที่พระองค์ทรงยกขึ้นมา แสดงปรารถนาเหตุการณ์ในปัจจุบันเป็นพระชาติที่พระพุทธองค์ทรงบำเพ็ญบารมี เพื่อตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต เรื่องราวชาดกต่างที่พระองค์ทรงระลึกได้ด้วยบุพเพนิวาสานุสติญาณ ไม่ใช่เรื่องที่แต่งขึ้นในภายหลัง และปรากฏในพระไตรปิฎก ที่ถือว่าเป็นแก่นเรื่องที่สำคัญ ยากสำหรับผู้ที่มิได้ศึกษาอรรถกถาชาดกประกอบ

มหาเวสสันดรชาดก เป็นวรรณคดีพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป บางครั้ง นิยมเรียกว่า มหาชาติ เนื่องด้วยเป็นเรื่องของพระโพธิสัตว์ เมื่อเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดรเป็นชาดกเรื่องสุดท้ายในจำนวน ๕๔๗ พระเวสสันดรโพธิสัตว์ นับเป็นพระชาติที่ ๑๐ ในทศชาติชาดก ท่านจึงจัดรวมไว้ในมหานิบาตชาดก รวมเรื่องใหญ่ ๑๐ เรื่องที่เรียกว่า ทศชาติ แต่อีก ๔ เรื่องเหตุใดจึงไม่เรียกว่ามหาชาติ คงเรียกแต่เวสสันดรชาดกเรื่องเดียวว่า มหาชาติ

ข้อนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพอธิบายว่า พุทธศาสนิกชนชาวไทยตลอดจนประเทศใกล้เคียงนับถือกันมาแต่โบราณว่า เรื่องมหาเวสสันดรชาดก สำคัญกว่าชาดกอื่นๆ ด้วยปรากฏบารมีของพระโพธิสัตว์บริบูรณ์ในเรื่องมหาเวสสันดรชาดกทั้ง ๑๐ อย่าง คือ

๑. ทานบารมี ทรงบริจาคทรัพย์สิน ช้าง ม้า ราชรถ พระกุมารทั้งสองและพระมเหสี

๒. ศิลบารมี ทรงรักษาศีลอย่างเคร่งครัดระหว่างทรงผนวช
อยู่ ณ เขาวงกต

๓. เนกขัมมบารมี ทรงครองเพศบรพชิตตลอดเวลาที่
ประทับ ณ เขาวงกต

๔. ปัญญาบารมี ทรงบำเพ็ญภาวนามัยปัญญาตลอดเวลาที่
ทรงผนวช

๕. วิริยบารมี ทรงปฏิบัติด้วยความเพียรซึ่งมิได้ย่อหย่อน

๖. สัจจบารมี ทรงลั่นพระวาจาขลุ่ยให้ชุก เมื่อพระ
กุมารหลบหนีก็ทรงติดตามมาให้

๗. ขันติบารมี ทรงอดทนต่อความยากลำบากต่างๆ ขณะที่
เดินทางมายังเขาวงกตและตลอดเวลาที่ประทับ ณ ที่นั้น แม้เมื่อ
ทอดพระเนตรเห็นชุกเขื่อนดีพระกุมารอย่างทารุณ พระองค์ก็
ทรงข่มพระทัยไว้ได้

๘. เมตตาบารมี เมื่อพราหมณ์เมืองกลิงคราษฎร์ มาทูล
ขอช้างปัจจัยนาเคนทร์ เพราะเมืองกลิงคราษฎร์ฝนแล้ง ก็ทรงพระ
เมตตาประทานให้ และเมื่อชุกมาทูลขอสองกุมาร โดยอ้างว่าตน
ได้รับความลำบากต่างๆ พระองค์ก็มีเมตตาประทานให้ด้วย

๙. อุเบกขาบารมี เมื่อทรงเห็นสองกุมารถูกชุกเขื่อนดี
วิงวอนให้พระองค์ช่วยเหลือ พระองค์ก็ทรงบำเพ็ญอุเบกขาคือทรง
วางเฉย เพราะทรงเห็นว่าได้ประทานเป็นสิทธิ์ขาดแก่ชุกไปแล้ว

๑๐. อธิษฐานบารมี คือทรงตั้งมั่นที่จะบำเพ็ญบารมีเพื่อให้
สำเร็จโพธิญาณเบื้องต้น แม้จะมีอุปสรรคก็ได้ทรงย่อท้อจนพระ
อินทร์ต้องประทานความช่วยเหลือต่างๆ เพราะตระหนักในน้ำ
พระทัยอันแน่วแน่ของพระองค์ จึงเรียกกันว่า มหาชาติ

การที่เรียกมหาเวสสันดรชาดกว่า “มหาชาติ” นี้ พุทธศาสนิกชนชาวไทยของเรานิยมเรียกและเป็นที่ยอมรับกันมา แต่สมัยกรุงสุโขทัยราชธานี เพราะปรากฏตามศิลาจารึกสมัยสุโขทัยหลักที่ ๓ ที่เรียกว่า “นครชุม” ซึ่งจารึกไว้เมื่อ พ.ศ. ๑๙๐๐ ในสมัยพญาลิไท (พระมหาธรรมราชาที่ ๑) มีกล่าวไว้ว่า “**ธรรมเทศนาอันเป็นต้นว่า พระมหาชาติหากคนสวดแลมิได้เลย**” เช่นนี้แสดงให้เห็นว่า การมีเทศน์มหาชาตินี้ พุทธศาสนิกชนชาวไทยนิยมมีเทศน์กันมานานแต่สมัยสุโขทัยเป็นราชธานี

การมีเทศน์มหาชาติในเมืองไทยนั้น ยากที่จะกำหนดอายุแน่นอนว่ามีมาแต่เมื่อใด แต่น่าจะมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยตั้งที่หลักฐานปรากฏในประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๑ จารึกสุโขทัยของกรมศิลปากร (๒๕๑๕ : ๔๕) หรือศิลาจารึกนครชุม หลักที่ ๓ สมัยพญาลิไทตอนที่กล่าวทำนายลักษณะพุทธศาสนาในอนาคตว่า “ในเดือนหกบุรณมี ผิจักนับด้วยวัน ได้เจ็ดแสนหมื่นสี่ร้อย หกลิบแปดวันพระได้เป็นพระพุทธรูปในวันพุธวันหนไทย วันเตาญี ผิมิคนถามศาสนาพระเป็นเจ้ายังเท่าใดจักสิ้นอัน ให้แก้วว่าดังนี้ แต่ปีอันสถาปนาพระมหาธาตุนี้เมื่อหน้า ได้สามพันเก้าสิบเก้าปี จึงจักสิ้นศาสนาพระเป็นเจ้าอันหนึ่งโสด นับแต่ปีสถาปนาพระมหาธาตุนี้ไปเมื่อหน้า ได้เก้าสิบเก้าปี เถิงในปีกุน อันว่าพระปิฎก ไตรยนี้จักหาย และหากคนรู้จักแท้มิได้เลย ยังมีคนรู้คั่น สเล็กสน้อยไซ้ ธรรมเทศนาอันเป็นต้นว่าพระมหาชาติ หากคนสวดแล มิได้เลย ธรรมชาดกอันอื่นไซ้ มีต้นหาปลายมิได้ มีปลายหาต้นมิได้เลย...”

ในปี พ.ศ. ๒๐๒๕ เพื่อนำมาใช้สวดในคราวที่คนมาทำบุญที่วัด ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ความนิยมในการจัดเทศน์มหาชาติเกิดขึ้นเพราะความเชื่อ ในกุศลทานบารมีอันบุคคลจะพึงได้รับจากการฟังเทศน์มหาชาติ โดยมี ความเชื่อมาแต่โบราณกาล ๓ ประการ ประมวลความได้ว่า

ประการแรก เชื่อกันว่าคัมภีร์มหาชาติ เป็นพระพุทธรูปจริง ซึ่งสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสประทานเทศนาแก่พระภิกษุสงฆ์ พุทธบริษัท ณ นิโครธาราม กรุงกบิลพัสดุ์ หากผู้ใดได้สดับย่อมเกิดสิริสวัสดิ์ พิพัฒน์มงคลเป็นกุศลบุญราศีสืบไป

อีกประการหนึ่ง เชื่อกันว่า พระศรีอริยเมตไตรยเทพบุตรซึ่งจะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคต ได้มีเทวโองการสั่งพระมาลัย มหาเถระให้มาบอกแก่นุชย์ทั้งหลายในโลกว่า ถ้าผู้ใดปรารถนา ประสบกับศาสนาของพระองค์ก็ให้ผู้นั้นฟังเวสสันดรชาดกอันประดับ ด้วยพระคาถาหนึ่งพันพระคาถาให้จบภายในวันเดียว ให้บูชาด้วยประทีป รูป เทียน ธง ฉัตรสารพัดดอกไม้ดอกบัว ดอกอุบลลงกลนิราชพฤกษ์ให้ครบจำนวนสิ่งละพัน ผลานิสงส์จะทำให้ได้พบศาสนาของพระศรีอริยเมตไตรย

ประการสุดท้าย การฟังเทศน์มหาชาตินี้ ผู้ฟังเชื่อกันว่า ผู้บริจาคทานนั้นก็จะได้รับเสียงแซ่ซ้องสาธุการ เกิดความปิติอิ่มเอิบใจ เหมือนมีผลทานเกิดขึ้นทันตาเห็น จึงเป็นที่ชื่นชมชื่นชอบของผู้ฟังโดยทั่วไป และผู้ฟังยังเชื่อกันว่า จะได้มนุษย์สมบัติสวรรค์สมบัติและนิพพานสมบัติ แม้เมื่อตายจากโลกนี้ไปแล้วจะไม่ไปเกิดในอบาย จะไปสู่สุคติเท่านั้น นอกจากนี้ ยังเชื่อกันว่าหากผู้ใดฟังเทศน์มหาชาติ ครบ ๑๓ กัณฑ์หนึ่งพันพระคาถา จบภายในหนึ่งวัน

แล้วจะได้ผลานิสงส์มาก นิยมกันว่าเป็นสิริมงคลแม่น้ำที่ตั้งไว้ใน
มณฑลพิธีก็ถือกันว่าเป็น น้ำมนต์ศักดิ์สิทธิ์อาจจะบำบัดเสนียด
จัญไรได้จึงเกิดเป็นประเพณี ประชุมกันฟังเทศน์มหาชาติทุกๆ ปี
และทำการพิธีอย่างหนึ่งเลยทีเดียว

สาระสำคัญและข้อคิดประจักษ์ การฟังเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดก

คัมภีร์ขุททกนิกาย อัมมบท กล่าวว่ เรื่องเวสสันดรชาดก
เป็นพุทธดำรัสที่สมเด็จพระบรมศาสดาตรัสแก่ภิกษุสงฆ์ชีนาสพ
สองหมื่นรูป และพระประยูรญาติที่นิโครธารามหาวิหารในนคร
กบิลพัสดุ์ ในคราวเสด็จโปรดพระเจ้าสุทโธทนะพุทธบิดา และ
พระวงศ์ศากยะบรรดาพระประยูรญาติไม่ปรารถนาจะทำความ
เคารพพระองค์ ด้วยเห็นว่าอายุน้อยกว่า

พระองค์ทรงทราบความคิดนี้ จึงทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์
โดยเสด็จขึ้นเบื้องอากาศแล้วปล่อยให้ฝุ่นละอองธุลีพระบาท
ตกลงสู่เศียรของพระประยูรญาติทั้งหลาย พระประยูรญาติจึงได้ละ
ทิ้งทิฐิแล้วถวายบังคมพระพุทธเจ้า ขณะนั้น ได้เกิดฝนโบกขรพรรษ
พระภิกษุทั้งหลายเห็นเป็นอัศจรรย์จึงได้ทูลถาม พระพุทธเจ้าจึง
ตรัสว่า ฝนชนิดนี้เคยตกมาแล้วในอดีต แล้วจึงทรงแสดงธรรมเรื่อง
มหาเวสสันดรชาดก หรือเรื่องมหาชาติให้แก่พระภิกษุและพระ
ประยูรญาติ

หลังจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงยมก
ปาฏิหาริย์ ทำให้พระประยูรญาติละทิฐิยอมถวายบังคม ก็บังเกิด

ฝนโบกขรพรรษ พระภิกษุทั้งหลายจึงได้ทูลถามพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ตรัสเล่าว่า ฝนชนิดนี้เคยตกมาแล้วในอดีต พระองค์ จึงทรงแสดงธรรมเรื่องมหาเวสสันดรชาดก หรือเรื่องมหาชาติ ทั้ง ๑๓ กัณฑ์

มหาเวสสันดรชาดก ถือเป็นชาติสุดท้ายของพระโพธิสัตว์ที่บำเพ็ญทานบารมี ก่อนที่จะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในพระชาติที่ประสูติเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ และได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งในชาติสุดท้ายนี้พระโพธิสัตว์ได้ประสูติเป็นพระเวสสันดร ทรงบำเพ็ญทานบารมี เริ่มตั้งแต่บำเพ็ญเพียรบารมี ถวายช้างปัจฉยนาเคนทร์ช้างคู่บ้านคู่เมืองจนถึงบำเพ็ญเพียรทานบารมี ถวายราชโอรสและราชธิดาแก่ชุก ในมหาเวสสันดรชาดกนี้ ชาวพุทธมักจะนิยมฟังเทศน์โดยมีพระสงฆ์ เป็นผู้แสดงโดยทั้งหมด จะมีอยู่ ๑๓ กัณฑ์ เริ่มตั้งแต่

๑. กัณฑ์ทศพร ๑๙ คาถา เป็นกัณฑ์ที่พระอินทร์ ประสาทพรแก่นางผุสดี ก่อนที่จะจุติลงมาเป็นพระราชมารดาของพระเวสสันดร โดยให้พร ๑๐ ประการ

๒. กัณฑ์หิมพานต์ ๑๓๔ เป็นกัณฑ์ที่พระเวสสันดรบริจาทานช้างปัจฉยนาค ประชาชน ชาวเมืองสีพีโกรธแค้น จึงขับไล่ให้ไปอยู่เขาวงกต

๓. กัณฑ์ทานกัณฑ์ ๒๐๙ คาถา เป็นกัณฑ์ที่พระเวสสันดร ทรงแจกสัตสดกมหาทาน คือ การแจกทานครั้งยิ่งใหญ่ ก่อนออกจากพระนคร

๔. กัณฑ์วนปเวศน์ ๕๗ คาถา เป็นกัณฑ์ที่เสด็จถึงเขาวงกต ได้พบศาลาอาศรม ซึ่งทำววิชฌุกรรม เนรมิตให้ พระเวสสันดร

พระนางมัทรี ซาลีและกัณหา จึงทรงผนวชเป็นฤๅษีพำนักใน
 อาศรมสี่บมา

๕. กัณฑ์ชูชก ๗๙ คาถา เป็นกัณฑ์ที่ชูชกได้นางอมิตตามา
 เป็นภรรยาและหมายจะได้โอรสและธิดา พระเวสสันดรมาเป็นทาส

๖. กัณฑ์จุลพน ๗๕ คาถา เป็นกัณฑ์ที่พราณเจตบุตรหลง
 กลชูชก และชี้ทาง อาศรมจตุตตาส ชูชกได้ชูกลักพริกขิงแก่พราณ
 เจตบุตร อ้างว่าเป็นพระราชสาส์นของพระเจ้ากรุงสุยชัย จึงได้พา
 ไปยังต้นทางที่จะไปอาศรมฤๅษี

๗. กัณฑ์มหาพน ๘๐ คาถา เป็นกัณฑ์ป่าใหญ่ ชูชกหลอก
 ล้อจตุฤๅษีให้บอกทางสู่อาศรมพระเวสสันดร

๘. กัณฑ์กุมาร ๑๐๑ คาถา เป็นกัณฑ์ที่พระเวสสันดรทรง
 ให้ทานสองโอรสแก่เฒ่าชูชก

๙. กัณฑ์มัทรี ๙๐ คาถา เป็นกัณฑ์ที่พระนางมัทรีทรงได้
 ตัดความห่วงหาอาลัยในสายเลือด อนุโมทนาทานโอรสทั้งสอง
 แก่ชูชก

๑๐. กัณฑ์ สักกบรรพ ๔๓ คาถา เป็นกัณฑ์ที่พระอินทร์
 จำแลงกายเป็นพราหมณ์มาขอพระนางมัทรี แล้วถวายคืนพร้อม
 ถวายพระพร ๘ ประการ

๑๑. กัณฑ์มหาธาต ๖๙ คาถา เป็นกัณฑ์ที่เทพเจ้าจำแลง
 องค์ทำนุบำรุงขวัญสองกุมาร ก่อนเสด็จนิวัตถึงมหานครสีพี

๑๒. กัณฑ์ฉกษัตริย์ ๓๖ คาถา เป็นกัณฑ์ ที่ทั้งหกษัตริย์
 ถึงวิสัยัญญาพลสลบลงเมื่อได้พบหน้ากัน ท้าวสักกะเทวราชได้ทรง
 บันดาลให้ฝนตก ประพรมทั้ง ๖ ษัตริย์

๑๓. กัณฑ์นครกัณฑ์ ๔๘ คาถา เป็นกัณฑ์ที่ ๖ กษัตริย์ นำพยุหิโยธาเสด็จนิวัตพระนคร พระเวสสันดรขึ้นครองราชย์แทน พระราชบิดา

ในมหาเวสสันดรชาดกทั้ง ๑๓ กัณฑ์ มีหลักธรรมอื่นๆ ที่มีความสำคัญ เพื่อนำมาใช้ในเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติ ดังนี้

๑. กัณฑ์ทศพร

กัณฑ์ทศพรเป็นกัณฑ์ที่พระอินทร์ประสาทพรแก่พระนาง ผุสดี ก่อนที่จะจุติลงมาเป็นพระราชมารดาของพระเวสสันดร ภาค สวรรค์ พระนางผุสดีเทพอัปสรสิ้นบุญท้าวสักกะเทวราช สวามีทรง ทราบจึงพาไปประทับยังสวนนันทวันในเทวโลก พร้อมให้พร ๑๐ ประการ คือให้ได้อยู่ในปราสาทของพระเจ้าสิริราชแห่งนครสีพี ขอให้มิจักชุกคำคุณันต์ตาลูกเนื้อ ขอให้มิคิ้วดำสนิท ขอให้พระนาม ว่าผุสดี ขอให้มิโอรสที่ทรงเกียรติยศเหนือกษัตริย์ทั้งหลายและมีใจ บุญ ขอให้มิครรภ์ที่ผิดไปจากสตรีสามัญคือแบนราบในเวลาทรง ครรภ์ ขอให้มิถันงามอย่างรู้ดำและหย่อนยาน ขอให้มิเกศาดำสนิท ขอให้มิผิวงาม และข้อสุดท้ายขอให้มิอำนาจปลดปล่อยนั้กโทษได้

ผู้ใดบูชา กัณฑ์ทศพร ผู้นั้นจะได้รับทรัพย์สมบัติดัง พรารณา ถ้าเป็นสตรีจะได้สามีเป็นที่ชอบเนื้อ เจริญใจ บุรุษจะได้ ภรรยาเป็นที่ต้องประสงค์อีกเช่นเดียวกัน จะได้บุตรหญิงชาย เป็นคนว่านอนสอนง่ายมีรูปกายงดงาม มีความประพฤติดีกิริยา เรียบร้อยทุกประการ ฯ

สาระสำคัญประจำกณฑ์ทศพร

๑. พร มีความสำคัญต่อกำลังใจ หรือความปรารถนาทุกอย่างจะสำเร็จได้อยู่ที่การ กระทำ(กรรม) แม้ได้รับพรแต่ถ้ามิได้ทำ ก็ย่อมไม่สำเร็จได้

๒. พร ๑๐ ประการ เป็นสิ่งที่ปรารถนาของมนุษย์ปุถุชนที่จะขอให้รูปร่างนามเพราะมี ทรัพย์สมบัติและมีเกียรตินิยม การขอพรใดๆ ผู้ขอพรควรพิจารณาว่าพรนั้นเหมาะสม หรือสมควรแก่ ตนหรือไม่ ขอในสิ่งที่ควรขอถ้าขอในสิ่งที่ไม่ควรขอ และให้ในสิ่งไม่ควรให้ก็ย่อมเกิดโทษด้วยกันทั้งสอง ฝ่าย

๓. การเตรียมตัว เมื่อจะทำการใดๆ ต้องเตรียมตัวให้พร้อมจะได้ไม่มีอุปสรรค

๔. การขอพรมงคลควรพิจารณาจากจิตที่คิดดีประพฤติดี ย่อมส่งผลดี

หลักธรรมที่ปรากฏคือ หลักกฎแห่งกรรมและหลักความไม่ประมาท

ข้อคิดประจำกณฑ์

การทำบุญจักให้สำเร็จสมประสงค์ต้องอธิษฐานจิตตั้งเป้าหมายชีวิตที่ตนปรารถนาไว้

ความปรารถนาที่จะสำเร็จสมดังตั้งใจ ผู้นั้นต้องมีศีลบริบูรณ์ กล่าวคือ

๑. ต้องกระทำความดี
๒. ต้องรักษาความดีนั้นไว้
๓. หมั่นเพิ่มพูนความดีให้มากยิ่งขึ้น

การทำบุญจักให้สำเร็จสมประสงค์ต้องอธิษฐานจิตตั้งเป้าหมาย ชีวิตที่ตนปรารถนาไว้ ความปรารถนาที่จะสำเร็จสมดังตั้งใจ ผู้นั้นมีศีล บริบูรณ์, ทำดี รักษาดี เพิ่มพูนความดีจะไม่มีตกต่ำ

๒. กัณฑ์หิมพานต์

กัณฑ์หิมพานต์เป็นกัณฑ์ที่พระเวสสันดรบริจาทานช้างปัจจัยนาค ประชาชนสี่ปีไกรธแค้นจึงขับไล่ให้ไปอยู่เขาวงกต พระนางเทพมูสติได้จุติลงมาเป็นราชธิดาของพระเจ้ามัททราช เมื่อเจริญชนม์ได้ ๑๖ ชันษา จึงได้อภิเษกสมรสกับพระเจ้ากรุงสญชัยแห่งสิวีรัฐนคร ต่อมาได้ประสูติพระโอรสนามว่า “เวสสันดร” ในวันที่ประสูตินั้นได้มีนางช่างฉัททันต์ตกลูกเป็นช้างเผือกขาวบริสุทธิ์จึงนำมาไว้ในโรงช้างต้นคู่บารมี ให้นามว่า “ปัจจัยนาค” เมื่อพระเวสสันดรเจริญชนม์ ๑๖ พรรษา ราชบิดาก็ยกราชสมบัติให้ครอบครองและทรงอภิเษกกับนางมัทรีพระราชบิดาราชวงศ์มัททราช มีพระโอรส ๑ องค์ชื่อขาลี ราชธิดาชื่อ กัณหา พระองค์ได้สร้างโรงงาน บริจาทานแก่ผู้เข็ญใจ ต่อมาพระเจ้ากาลิงคะแห่งนครกาลิงครรัฐได้ส่งพราหมณ์มาขอพระราชทานช้างปัจจัยนาค พระองค์จึงพระราชทานช้างปัจจัยนาคแก่พระเจ้ากาลิงคะ ชาวเมืองกรุงสญชัย จึงเนรเทศพระเวสสันดรออกนอกพระนคร

ผู้ใดบูชากัณฑ์หิมพานต์ ย่อมได้สิ่งปรารถนาทุกประการ ครั้น ตายแล้วได้ไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์ เสวยสมบัติอันมโหฬารมีบริวารแวดล้อมบำรุงบำเรออยู่เป็นนิตย์จุติจากสวรรค์

แล้วจะลงมาเกิดในตระกูลขัตติยะมหาศาล หรือตระกูลพราหมณ์ มหาศาลอันบริบูรณ์ด้วยทรัพย์ศฤงคารบริวารมากมาย นานาประการ เช่น โค กระบือ ช้าง ม้า รถยานพาหนะจะนับจะ ประมาณมิได้ประกอบด้วยสุขกายสบายใจทุกอิริยาบถ

สรุปสาระสำคัญประจำกัณฑ์

๑. แบบอย่างของการเสียดสละ พระเวสสันดร ทรงตัดสิน พระทัยเสียดสละประโยชน์ส่วนตัว โดยให้ช้างมงคลกแก่เมือง กลิงคราษฎร์ เพื่อมิให้ประเทศชาติและประชาชนลำบากจากการ เกิดศึกสงคราม แม้พระองค์ต้องถูกเนรเทศได้รับความลำบากก็ตาม เป็นการเสียดสละส่วนน้อย (ช้างมงคล) เพื่อรักษาส่วนใหญ่ (ประเทศชาติ)

๒. จุดอ่อนของประชาธิปไตย การปกครองแบบ ประชาธิปไตย ดังเช่นสีฟันคร ประชาชนไม่พอใจโกรธแค้นพระ เวสสันดรพากันมาเข้าเฝ้าพระเจ้ากรุงสยชัยให้ขับไล่ออกจากเมือง เป็นจุดอ่อนของการปกครองบ้านเมืองอ่อนแอเกิดความวุ่นวาย เพราะผู้มีปัญญาและมีวิสัยทัศน์ กว้างไกลมีจำนวนน้อยย่อมจะแพ้ คนที่มีปัญญาน้อยแต่มีจำนวนมาก

๓. อารมณ์และความเชื่อ เป็นสัจธรรมว่าหากรักมาก และ เชื่อมั่นในบุคคลหรือสิ่งใด เมื่อไม่พอใจมีความโกรธมากก็ขาดสติยัง คิด ไม่ไตร่ตรองฟังเหตุและผล ดังที่ชาวสีพีเชื่อว่าช้างมงคลทำให้ ฝนตกพืชพันธุ์ธัญญาหารสมบูรณ์ช้างจึงมีคุณค่ากว่าพระเวสสันดร เมื่อชาวกลิงคราษฎร์ได้ช้าง มงคลไปก็โกรธแค้นเป็นทุกข์เสียใจ

หลักธรรมที่ปรากฏคือ หลักการให้ทาน หลักฆราวาสธรรม ๔ และหลักอภิปัตถ์ ๓

ข้อคิดประจักษ์

๑. คนดีเกิดมานำพาโลกให้ร่มเย็น
๒. โลกต้องการผู้เสียสละมีฉะฉานหายจะบังเกิด
๓. การทำดียอมมีอุปสรรค "มารไม่มีบารมีไม่มา มารยังมีบารมียิ่งแก่กล้า"
๔. จุดหมายแห่งการเสียสละอยู่ที่พระโพธิญาณ มีวันไหว้ แม้จะได้รับทุกข์

๓. ทานกัณฑ์

ทานกัณฑ์เป็นกัณฑ์ที่พระเวสสันดรทรงแจกมหาสัตตกทาน คือ การแจกทานครั้งยิ่งใหญ่ก่อนที่พระเวสสันดรพร้อมด้วยพระนางมัทรี ซาลี และกัณหาออกจากพระนคร จึงทูลขอพระราชทานโอกาสบำเพ็ญมหาสัตตกทาน คือ การให้ทานครั้งยิ่งใหญ่ อันได้แก่ ช้าง ม้าโคนม นารี ทาสี ทาสา สรรพวัตถุต่าง ๆ รวมทั้งสุราปานอย่างละ ๗๐๐

ผู้ใฝ่บุญชากัณฑ์ ทานกัณฑ์จะบริบูรณ์ด้วยแก้วแหวนเงินทอง ทาส ทาสี และสัตว์สองเท้าสี่เท้า ครั้นตายแล้วจะได้ไปเกิดในฉกามาพจรสวรรค์ มีนางเทพอัปสรแวดล้อมมากมายเสวยสุขอยู่ในปราสาทสร้างด้วยแก้ว ๗ ประการ

สรุปสาระสำคัญทานกัณฑ์

๑. แบบอย่างภรรยา พระนางมัทรีเป็นคู่ชีวิตที่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับสามียอมติดตามไป กับพระเวสสันดรโดยไม่เกรงกลัวความทุกข์ยากลำบากใดๆ

๒. การบริจาคมหาทาน พระเวสสันดรบำเพ็ญปรมัตถบารมีทานแม้แต่การให้สุราเป็น ทาน สำหรับคนทั่วไปควรพิจารณาว่าควรให้ทานในสิ่งที่ควรให้ และให้แก่บุคคลที่เขาต้องการ

๓. ความรักของบิดามารดา เป็นความรักที่บริสุทธิ์ยากจะหาความรักอื่นในไตรปิฎกเปรียบเทียบได้ แต่พระเจ้ากรุงสุมิหิก็จำเป็นต้องเนรเทศพระเวสสันดรไปตามประเพณีการปกครอง จึงทิ้งเสียใจและอึดอัดใจ

หลักธรรมที่ปรากฏคือ หลักพรหมวิหาร ๔ หลักทศ ๖ และหลักสังคหัตถุธรรม

ข้อคิดประจำกัณฑ์

๑. ความรักของแม่ ความห่วงของเมีย

๒. โทษทัณฑ์ของการเป็นหม้าย คือถูกประณามหยามหมิ่น อาจถึงจบชีวิตด้วยการก่อกองไฟให้รุ่งโรจน์แล้วโดดฆ่าตัวตาย

๓. เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม พึงยอมเสียสละประโยชน์สุขส่วนตัว

๔. ยามบุญมีเขาก็ยกยามตกต่ำเขาก็หยาม ชีวิตมีทั้งขึ้นบานและขึ้นขม

๔. กัณฑ์วนประเวศน์

กัณฑ์วนประเวศน์เป็นกัณฑ์ที่สี่กษัตริย์เดินดงบายพระพักตร์สู่เขาวงกต เมื่อเดินทางถึงนครเจตราชทั้งสี่กษัตริย์จึงแวะเข้าประทับพักหน้าศาลาพระนคร กษัตริย์ผู้ครองนครเจตราชจึงทูลเสด็จครองเมือง แต่พระเวสสันดรทรงปฏิเสธ และเมื่อเสด็จถึงเขาวงกตได้พบศาลาอาศรมซึ่งทำวิฆนุกรกรรมเนรมิตตามพระบัญชาท้าวสักกเทวราช กษัตริย์ทั้งสี่จึงผนวชเป็นฤๅษีพำนักในอาศรม

ผู้ใดบูชากัณฑ์เทศน์วนประเวศน์จะได้รับความสุขทั้งโลกนี้และโลกหน้า จะได้เป็นบรมกษัตริย์ในชมพูทวีปเป็นผู้ทรงปรีชาเฉลียวฉลาด สามารถปราบอริราชศัตรูให้ย่อยยับไป

สรุปสาระสำคัญของวนประเวศน์

๑. มิตรแท้ แม้ในยามลำบากทุกข์ยาก มิตรแท้ย่อมช่วยเหลือดังที่พระเจ้าเจตราชภูร์ ทูลเชิญให้พระเวสสันดรเสวยราชย์

๒. คุณลักษณะของผู้ปกครอง (ผู้บริหาร) ผู้ปกครองที่ดีจะใช้ปัญญาพิจารณาทั้งกฎหมายประเพณีและหลักการปกครอง (รัฐศาสตร์) ในภาวะเดือดร้อนจะใช้หลักรัฐศาสตร์เพื่อให้บ้านเมืองสงบสุขไม่เกิดความขัดแย้งและเกิดสงครามนอกจากนี้ยังทรงมองการณ์ไกลว่าถ้าอยู่ที่เมือง เจตราชภูร์ก็จะเกิดความขัดเคืองใจกันไม่เป็นผลดีแก่ทุกฝ่าย จึงยอมทุกข์เพียงเฉพาะพระองค์ ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากใด ๆ

หลักธรรมที่ปรากฏคือหลักสันโดษและหลักมิตรแท้ มิตรเทียม

ข้อคิดประจำกัณฑ์

๑. ยามเห็นใจ ยามจน ยามเจ็บ ยามจากเป็นยามที่ควรจะได้รับความสะดวก

๒. ผลดีของมิตรแท้ คือ ไม่ทอดทิ้งในยามเพื่อนทุกข์ ช่วยอุ้มชูยามเพื่อนอ่อนล้า ช่วยจุดดิ่งยามเพื่อนตกต่ำ

๓. น้ำใจของคนดี หากรู้จักว่าปกติสุขของคนส่วนมากจะตั้งอยู่ได้ เพราะการเสียสละของตน ก็สมควรสละโอกาสและโชคลาภอันจะพึงได้ด้วยความชื่นชม

๕. กัณฑ์ชูชก

กัณฑ์ชูชกเป็นกัณฑ์ที่ชูชกได้นางอมิตตามาเป็นภรรยา และหมายจะได้โอรสและธิดาพระเวสสันดรมาเป็นทาส ในแคว้นกาลิงคะมีพราหมณ์แก่ชื่อชูชก ฟานักในบ้านทุนวิฐะเทียวขอทานตามเมืองต่างๆ เมื่อได้เงินถึง ๑๐๐ กหาบณะ จึงนำไปฝากไว้กับพราหมณ์ผู้เมีย แต่ได้นำเงินไปใช้เป็นการส่วนตัว เมื่อชูชกมาทวงเงินคืนจึงยกนางอมิตตาลูกสาวให้แก่ชูชก นางอมิตตาเมื่อมาอยู่ร่วมกับชูชก ได้ทำหน้าที่ของภรรยาที่ดี ทำให้ชายในหมู่บ้านเปรียบเทียบกับภรรยาตน หญิงในหมู่บ้านจึงเกลียดชังและรุมทำร้ายทุบตีนางอมิตตา ชูชกจึงเดินทางไปทูลขอกัณหาชาติ เพื่อเป็น

ทาสรับใช้ เมื่อเดินทางมาถึงเขาวงกตก็ถูกขัดขวางจากพรานเจตบุตรผู้รักษาประตูป่า

ผู้ใดบูชาภัณฑ์ชุกชกจะได้บังเกิดในตระกูลกษัตริย์ประกอบด้วยสมบัติ อั่งดงงามกว่าชนทั้งหลายจะเจรจาปราศรัยก็ไพเราะเสนาะโสต แม้จะได้สามีภรรยาและบุตรธิดาก็ล้วนแต่มีรูปทรงงดงามสอนง่าย

สรุปสาระสำคัญของชุกชก

๑. ความมั่งคั่งและรู้จักเก็บออม แม้ชุกชกจะเป็นขอทานก็รู้จักเก็บออมทรัพย์

๒. ชายแก่กับภรรยาสาว อรรถกถาอธิบายว่าเป็นเรื่องของผลบุญที่เกิดจากอธิษฐานจิต และการบูชาพระด้วยดอกไม้เหี่ยว การมีสามีหรือภรรยาต่างวัยกันมากๆจัดเป็นความเสื่อมอย่างหนึ่ง

๓. ความเกียจคร้านและคนพาล คนที่ไม่เอาใจใส่ทำงานเอาแต่เที่ยว เมื่อถูกตำหนิ ไม่ปรับปรุงแก้ไข กลับโกรธคนอื่นและอิจฉาคนอื่น เป็นลักษณะของคนพาลที่โทษคนอื่นไม่พิจารณาตัวเองตรงกันข้ามกับบัณฑิตที่จะพิจารณาเหตุผลและพร้อมจะแก้ไขตนเองเสมอ

๔. ดี-ชั่ว ในโลกนี้มีทั้งดีและชั่วจะทำให้เข้าใจว่าดีเป็นอย่างไร ชั่วเป็นอย่างไรควร พิจารณาให้เป็นธรรมะไม่ควรตำหนิชั่วจนเกินเหตุ ควรเห็นคุณค่าของชั่วมั่ว

๕. ความเห็นผิด ชุกชกเป็นตัวแทนของคนที่มีความเห็นผิด พุดหลอกลวงอัจจุตถาษิผู้ปฏิบัติธรรม เป็นคนกล้า ไม่หวาดกลัวแม้

ภัยมา แต่เป็นผู้กลัวที่มีความโลภมาก เป็นความเสื่อมของชูชก
ซึ่งยังประกอบด้วยบุรุษโทษ ๑๘ ประการ
หลักธรรมที่ปรากฏคือ หลักศีล ๕ และหลักกฎแห่งกรรม

ข้อคิดประจำกัณฑ์

๑. ของที่รักและหวงแหน ที่โบราณห้ามฝากผู้อื่นไว้ คือ
เงิน ม้า เมีย ยิ่งน้องเมียห้ามฝากเด็ดขาด อันตรายมาก
๒. ภรรยาที่ดียอมไม่ย่อหย่อนต่อหน้าที่ ข้าวดำ น้ำตัก ฟืน
ตอหักหา น้ำร้อน น้ำชาเตรียมไว้เสร็จ
๓. ของไม่คู่ควรยอมมีปัญหา ตำราหิโตปเทศกล่าวว่
"ความรู้เป็นพิษ เพราะเหตุที่ไม่ใช้ อาหารเป็นพิษ เพราะเหตุไฟธาตุ
ไม่ย่อย เมียสาวเป็นพิษเพราะผิวแก่"

๖. กัณฑ์จุลพน

กัณฑ์จุลพนเป็นกัณฑ์ที่พรานเจตบุตรหลงกลชูชก และชี้
ทางสู่อาศรมจตุดาบส ชูชกได้ชุกลักพริกขิงแก่พรานเจตบุตรอ้างว่
เป็นพระราชสาสน์ของพระเจ้ากรุงสญชัย จึงได้พาไปยังต้นทางที่
จะไปอาศรมฤษี

ผู้ใดบูชากัณฑ์จุลพน แม้จะบังเกิดในปรภพใด ๆ จะเป็นผู้
สมบูรณ์ด้วยสมบัติบริวาร จะมีอุทยานอันดารดาษด้วยดอกไม้หอม
ตลบไป แล้วจะมีสระโบกขรณีอันเต็มไปด้วยปทุมชาติ ครั้นตายไป
แล้วก็ได้เสวยทิพยสมบัติในโลกหน้าสืบไป

สรุปสาระสำคัญกณฑ์จุลพน

๑. ปฏิภาณและวาทศิลป์ เป็นคุณสมบัติที่ช่วยแก้ไขสถานการณ์จากร้ายกลายเป็นดี ได้รับการไว้วางใจ และยังมีโน้มน้าวใจคนอื่นได้อีกด้วย ฉะนั้นเราต้องรู้เท่าทันคนจำพวกนี้ที่ใช้คำพูดมาหลอกล่อให้หลงเชื่อ ดังเช่นพราณเจตบุตรถูกชูชกใช้เล่ห์พูดหลอกลวงว่าเป็นราชทูตของพระเจ้ากรุงสยูชัย

๒. การรู้เท่าทัน ถ้าคนเราไม่รู้เท่าทันคนที่เห็นแก่ตัวพูดจาหลอกล่อก็จะเสียรู้แม่พราณ เจตบุตรจะหวังดีแต่ไม่รู้เท่าทันคนเจ้าเล่ห์ เช่น ชูชก จึงกลายเป็นเครื่องมือของผู้ร้ายผู้ไม่หวังดี จนเกิดความเสียหายได้

๓. การรอบรู้กิจการงาน ผู้ที่ไม่รู้จักกิจการงานที่ทำแม้จะเป็นคนฉลาดเฉลียว ก็ทำการให้ เกิดความเสียหายได้ดังเช่นพราณเจตบุตรถึงแม้เป็นคนฉลาดแต่ไม่รู้ราชาภิเษกว่าราชทูตเป็นใครหลงเชื่อแล้วยังชี้ทางให้ชูชก อย่างไรก็ตามถ้าคนฉลาดได้เรียนรู้ก็จะทำการกิจได้ดี ตรงกันข้ามกับคนโง่ที่เรียน เท่าใด ก็ทำการกิจการงานไม่ได้ดี

๔. ธรรมชาติ ป่าหิมพานต์เป็นตัวแทนของธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ จรรโลงใจและทำให้มนุษย์เบิกบานใจ เพราะป่าไม้ภูเขา พฤษภชาติ นานาพรรณ ทั้งดงาม สร้างความยินดีและให้ กำลังใจแก่ผู้เดินทางให้คลายความหวาดกลัวภัยอันตรายต่างๆ

หลักธรรมที่ปรากฏคือ หลัก ความไม่ประมาท และหลัก กาลามสูตร

ข้อคิดประจำกัณฑ์

๑. มีอำนาจหากขาดปัญญาย่อมถูกหลอกได้ง่าย
๒. คนโง่ง่อมเป็นเหยื่อของคนฉลาด
๓. ว่างใจทาง ว่างใจคน จะจนใจตัว

๗. กัณฑ์มหาพน

กัณฑ์มหาพนเป็นกัณฑ์ป่าใหญ่ ชุชกหลอกล่ออจตุตถฤษีให้บอกทางสู่อาศรมพระเวสสันดรแล้วก็รอนแรมเดินไพร่ไปหา เมื่อถึงอาศรมฤษี ชุชกได้พบกับอจตุตถฤษี ชุชกใช้คารมหลอกล่อจนอจตุตถฤษีจึงให้ที่พักหนึ่งคืนและบอกเส้นทางไปยังอาศรมพระเวสสันดร

ผู้ใดบูชากัณฑ์มหาพน จะได้เสวยสมบัติในดาวดึงส์ เทวโลกนั้น แล้วจะได้ลงมาเกิดเป็นกษัตริย์มหาศาล มีทรัพย์ศฤงคารบริวารมาก มีอุทยานและสนระโบกขรณีเป็นที่ประพาส เป็นผู้บริบูรณ์ด้วยศักดานุภาพเฟื่องฟูไปทั่วชมพูทวีป อีกทั้งจักได้เสวยอาหารทิพย์เป็นนิจนิรันดรา

สรุปสาระสำคัญกัณฑ์มหาพน

๑. การวางแผน คนฉลาดต้องรู้จักวางแผนว่าจะทำอะไร เช่น จะเข้าหาผู้ใหญ่อย่างไร ดังเช่น กรณีชุชกเข้าไปหาอจตุตถฤษี
๒. เทคนิคการจูงใจ เกริ่นนำโดยงามสุข ทุกข์ ความ เป็นอยู่ก่อน เมื่อมีบรรยากาศดี จึง เริ่มพูดสิ่งที่ต้องการ ดังที่ชุชกเข้าไปพบอจตุตถฤษี นอกจากนี้ ยังใช้เหตุผลให้หลงเชื่อ ดังนั้น จึงต้องมีสติ ไตร่ตรอง และรู้เท่าทันเล่ห์เหลี่ยมของคนอื่น

๓. คนชั่ว ชูชกเป็นตัวแทนของคนชั่วที่ทำชั่วได้ทุกอย่าง หุคิล พุดปด ปากกับใจไม่ ตรงกัน คดโกงใช้กลอุบายหลอกล่อให้ หลงเชื่อด้วยความโลภอยากได้เราควรหลีกเลี่ยง ให้ไกลจากคนชั่ว

๔. คนฉลาด ชูชกมีส่วนดีคือ เป็นคนฉลาดในการใช้มนุษย สัมพันธ์เข้าสมาคมกับบุคคล หากใช้ในทางที่เป็นประโยชน์ก็จะเป็น การดี

หลักธรรมที่ปรากฏคือ หลักศีล ๕ ข้อที่ ๔ งดเว้นจากการ กล่าวมั่วสวาท

ข้อคิดประจำกัณฑ์

๑. ฉลาดแต่ขาดเฉลียว มีปัญญาแต่ขาดสติก็เสียทีพลาด ทำได้

๒. สงสารนิบหนาย เชื่อง่ายเป็นทุกข์

๓. คบคนให้ดูหน้า ซื่อผ้าให้ดูเนื้อ ซื่อเสือให้ดูลาย

๘. กัณฑ์กุมาร

กัณฑ์กุมารเป็นกัณฑ์ที่พระเวสสันดรทรงให้ทานสองโอรส แก่เต่าชูชก พระนางมัทรีฝันร้ายเหมือนบอกเหตุแห่งการพลัด พราก รุ่งเช้าเมื่อนางมัทรีเข้าป่าหาอาหารแล้ว ชูชกจึงเข้าเฝ้าทูลขอ สองกุมาร สองกุมารจึงพากันลงไปซ่อนตัวอยู่ที่สระ พระเวสสันดร จึงลงเสด็จติดตามสองกุมาร แล้วจึงมอบให้แก่ชูชก

ผู้ใดบูชากัณฑ์กุมาร ย่อมประสบความสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนา ครั้นตายไปได้เกิดในฉกามาพจรสวรรค์ในสมัยพระศรีอาริยมุตไตรยมมาอุบัติ ก็จะได้พบศาสนาของพระองค์จะได้ถือปฏิบัติในตระกูลกษัตริย์ ตลอดจนได้สดับฟังพระสัทธรรมเทศนาของพระองค์แล้วบรรลुพระอรหัตผล พร้อมปฏิสัมภิทาทั้ง ๔ ด้วยบุญราศีที่ได้อบรมไว้

สรุปสาระสำคัญกัณฑ์กุมาร

๑. รู้กาลควรไม่ควร ชุขกเฉลียวฉลาดรู้กาลควรไม่ควรว่าจะเข้าไปทูลขอสองกุมารตอน ที่พระนางมัทรีออกไปหาผลไม้ในป่าจึงรอเวลาจนถึงตอนเช้า

๒. ความเชื่อเรื่องฝัน คนไทยมีความเชื่อเรื่องความฝันที่จะรู้ว่าเป็นความฝันแบบใดและ ทำนายเหตุการณ์ได้ล่วงหน้า เช่น ความฝันแบบเทพสังหรณ์ของพระนางมัทรี

๓. ผลแห่งกรรม แม้จะรู้เหตุล่วงหน้า แต่ก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ควรรักษา น้ำใจให้ไม่เป็นทุกข์ถ้ารู้ก่อนก็เป็นทุกข์ไม่มีประโยชน์ เพราะกรรมย่อมให้ผลแน่นอนไม่มีใครห้ามได้ พระเวสสันดรพิจารณาว่าทำนายฝันไปพระนางมัทรีก็จะเป็นทุกข์เพิ่มขึ้นก่อน ๓ วัน จึงนิ่งและบ้าย เบียงว่าพระนางมัทรีได้รับความลำบากจึงทำให้ฝันร้าย

หลักธรรมที่ปรากฏคือ กตัญญูกตเวที และหลักพรหมวิหารธรรม

ข้อคิดประจำกัณฑ์

๑. ความเป็นผู้รู้จักกาลเทศะ ไม่ผลีผลามเข้าไปขอร้องจน พระมัทรีเข้าป่าจึงเข้าเฝ้า เพื่อของสองกุมาร เป็นเหตุให้ชูชก ประสบผลสำเร็จใจสิ่งที่ตนปรารถนา ดังภษิตโบราณว่า "ข้า ๆ จะ ได้พำร่ำเล่มงาม ต่วนได้สาม ผลามมักพลิกแพลง" ข้าเป็นการ นานเป็นคุณ ผู้รู้จักโอกาส มีมารยาท กล่าวหาญ ใจเย็น เป็นสำเร็จ

๒. พ่อแม่ทุกคนรักลูกเหมือนกัน แต่เป็นห่วงไม่เท่ากัน ห่วงหญิงมากกว่าห่วงชาย เพราะท่านเปรียบไว้ว่า "ลูกหญิงเหมือน ข้าวสาร ลูกชายเหมือนข้าวเปลือก"

๓. สติ เตลิ่ง นิवारณั์ แปลว่า สติเป็นเครื่องป้องกัน อันตรายทั้งปวงได้, ขนฺติ สาทสวารณา ขันติป้องกันความหุนหัน พลันเล่นได้, เป็นเหตุให้พระเวสสันดรไม่ประหารชูชกด้วยพระ ชรรค์ เมื่อถูกชูชกประณาม

๔. วิสัยหญิงนั้น แม้จะมากอยู่ด้วยเมตตากจรุณา ชอบปลด ปลื้องทุกข์แก่ผู้อื่นก็จริงอยู่ แต่เว้นอย่างเดียว ที่ผู้หญิงนั้นไม่มีวัน จะสละสิ่งนั้น คือ "ลูก"

๙. กัณฑ์มัทรี

กัณฑ์มัทรีเป็นกัณฑ์ที่พระนางมัทรีทรงได้ตัดความห่วงหา อาลัยในสายเลือด อนุโมทนาทานโอรสทั้งสองแก่ชูชก พระนาง มัทรีเดินเข้าไปหาผลไม้ในป่าลึก จนคล้อยเย็นจึงเดินทางกลับ อาศรม แต่มีเทวดาแปลงกายเป็นเสือนอนขวางทาง จนค่ำเมื่อกลับ ถึงอาศรมไม่พบโอรสพระเวสสันดรได้กล่าวว่านางนอกใจ จึงออก

เที่ยวหาโอรสและกลับมาสิ้นสติต่อเบื้องพระพักตร์พระองค์ทรงตกพระทัยลืมนว่าเป็นดาบสจึงทรงเข้าอุ้มพระนางมัทรีและทรงกันแสง เมื่อพระนางมัทรีฟื้นจึงถวายบังคมประทานโทษ พระเวสสันดรจึงบอกความจริงว่าได้ประทานโอรสแก่ชูชกแล้ว หากชีวิตไม่สิ้นคงจะได้พบ นางจึงได้ทรงอนุโมทนา

ผู้ใดบูชากัณฑ์มัทรี เกิดในโลกหน้าจะเป็นผู้มั่งคั่ง สมบูรณ์ด้วยทรัพย์สมบัติ เป็นผู้มีอายุยืนยาวทั้งประกอบด้วยรูปโฉมงดงามกว่าคนทั้งหลายจะไปในที่แห่งใดก็จะมีแต่ความสุข ความเจริญทุกหนแห่ง

สรุปสาระสำคัญกัณฑ์มัทรี

๑. ความเชื่อเรื่องเคราะห์กรรม คำโบราณกล่าวว่าคนเราเมื่อมีเคราะห์กรรมภูตผีก็พลอยซ้ำเติมพระนางมัทรีต้องใช้เวลาออกไปหาผลไม้มานานกว่าทุกวัน เพราะต้นไม้ที่เคยมีผลก็ไม่มีผล พญาราชสีห์ (เทพบุตรแปลง) ออกมาขวางทางเดิน

๒. ความรักของพ่อแม่ เป็นความรักที่บริสุทธิ์เหนือเหตุผลใด แม้แต่คำตักเตือนกุมาร กำหนดไว้ไม่ให้คนอื่นมาไล่ไปได้ นอกจากพระเจ้ากรุงสุโขทัย

๓. การวางตัวให้ยำเกรง โดยใช้ความนิ่ง เพราะธรรมชาติของมนุษย์กลัวความนิ่งและ ความมืด พระเวสสันดรจึงใช้ความนิ่งกับพระนางมัทรี

๔. การใช้อุทิศให้เกิดกุศล เป็นกลอุบายเบี่ยงเบนอารมณ์ความรู้สึกของพระนางมัทรี ให้คลายโศกเรื่องสองกุมาร ดังนี้ พระเวสสันดรต่อว่าที่พระนางมัทรีไปยุ่งเกี่ยวกับพรานดาบส วิทยากร จนกลับมาเย็นค่า

๕. การบำเพ็ญบารมีสูงสุด การให้บุตรและภรรยาเป็นทาน เป็นการบำเพ็ญบารมีที่ยาก ที่มनुษย์ปุถุชน ซึ่งมีความเห็นแก่ตัวจะกระทำได้ แต่พระเวสสันดรทรงสละได้เพื่อบรรลुพระสัพพัญญุตญาณ จะช่วยให้คนจำนวนมากมายมหาศาลได้พ้นทุกข์จากการเวียนว่ายตายเกิด นอกจากนี้ พระเวสสันดรทรงมั่นพระทัยว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง แม้พบอุปสรรคก็ไม่ย่อท้อ หรือแม้ว่าการกระทำของพระองค์จะไม่มีใครเห็น แต่ฟ้าดินเห็นและเมื่อทำถึงที่สุดแล้วทุกคนจะยอมรับได้

หลักธรรมที่ปรากฏคือ หลักโกศล ๓ และหลักสังเวคปริกิตตนปาฐะ

ข้อคิดประจักษ์กัณฑ์

ลูก คือแก้วตาดวงใจของผู้เป็นพ่อแม่ "ลูกดีเป็นที่ชื่นใจของพ่อแม่ ลูกแย่พ่อแม่ซ้าใจ" รักใคร่เล่าจะเท่าพ่อแม่รัก ห่วงใดเล่าจะเท่าพ่อแม่ห่วง หวงใดเล่าจะเท่าพ่อแม่หวงให้ใครเล่าจะเท่าพ่อแม่ให้ เพราะฉะนั้นพึงเป็นลูกแก้ว ลูกขวัญ ลูกกตัญญูที่ชาวโลกชื่นชมพรหมก็สรรเสริญ

๑๐. กัณฑ์สักกบรรพ

กัณฑ์สักกบรรพเป็นกัณฑ์ที่พระอินทร์เกรงว่าจะมีผู้มาขอพระนางมัทรีไปอีก และจะไม่มีผู้ปรนนิบัติพระเวสสันดร จึงได้แปลงเป็นพราหมณ์ชราลงมาขอ เมื่อได้แล้วไม่นำกลับไป ได้ถวายค้อนแก่พระเวสสันดรโดยขอให้ไม่ประทานพระนางมัทรีแก่ผู้ใดอีก พร้อมทั้งประสาทพร ๘ ประการให้แก่พระเวสสันดร คือ (๑) ให้ทรงได้รับอภัยโทษ (๒) ให้ทรงช่วยคนถูกฆ่าได้ (๓) ให้ไฟร้ฟ้าได้ ฟังพา (๔) ให้นั่นคงในมเหสี ไม่ลุ่มหลงสตรีอื่น (๕) ให้ได้สืบสันตติวงศ์ (๖) ให้มีสิ่งของบริจาทานอย่างไม่มีที่สิ้นสุด (๗) ให้มีอาหารทิพย์พอเพียงทุกรุ่งเช้า (๘) ให้ได้สำเร็จพระโพธิญาณ

จากนั้น พระอินทร์จึงเสด็จกลับสู่สวรรค์ทำวสัฏกเทวราช ก็ให้พรสมใจและตรัสว่า ในไม่ช้า พระชนกก็จะเสด็จออกมารับพระองค์คืนเข้าไปครองราชย์สมบัติ อย่าทรงวิตกเลย

ผู้ใดบูชากัณฑ์สักกบรรพ จะได้เป็นผู้เจริญด้วยลาภยศตลอดจนจตุรพิธพรทั้ง ๔ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ตลอดกาล

สรุปสาระสำคัญกัณฑ์สักกบรรพ

๑. การทำงานหรือการทำกิจใดๆ การทำงานได้สำเร็จ ผู้บริหารย่อมต้องมีผู้ช่วยที่รู้ใจ เฉลียวฉลาดที่จะช่วยหาทางออกได้ อย่างดี ดังที่พระอินทร์แปลงกายมาขอพระนางมัทรี แล้วฝากพระองค์ไว้ เป็นอุบายที่แยบยลที่ป้องกันมิให้คนอื่นมาขอ และยังทำให้พระเวสสันดรบำเพ็ญทานบารมีสมบูรณ์

๒. ผู้นำทางธรรมะ พระเวสสันดรทรงเป็นผู้นำทางธรรมะที่แท้จริงแม้การกระทำที่ทำให้ลูกและเมียเดือดร้อน แต่สุดท้ายยอมเป็นผลดีในระยะยาวทั้งต่อประชาชนและสรรพสัตว์จำนวนมากเป็นการบำเพ็ญบารมีตั้งประเพณีแห่งพระโพธิสัตว์ในชาติต่างๆ ที่เสียสละแม้อวัยวะร่างกาย และชีวิตให้เป็นทานเพื่อช่วยเหลือบริวารไม่ให้ทุกข์ยาก ดังนั้น การบำเพ็ญบารมีทานสูงสุด ๑๐ ประการ จะทำให้บรรลุพระสัมพัญญุตญาณ และสั่งสอนให้ทุกคนปฏิบัติให้พ้นทุกข์ได้

หลักธรรมที่ปรากฏคือ หลักขรวาสาธรรมและหลักอริชฐานธรรม

ข้อคิดประจักษ์

การทำดีแม้ไม่มีใครเห็น ก็เป็นความดีอยู่วันยังค่ำ ดุจดวงคำแม้จะอยู่ในตู้โชว์ หรือในกำปั้นก็เป็นทองคำอยู่นั่นเอง เข้าลักษณะว่า ความ (ของ) ดีดีเด็ดเหมือนเพชรเหมือนทองถึงไร้เจ้าของก็เหมือนตัวยัง ถึงใส่ตู้อุด ถึงชุดหลุมฝัง ก็มีวันปลั่งอะหลังฉั่งชู การทำความดีแม้ไม่มีใครเห็น แต่เทพยดาอารักษ์เบื้องบนท่าย่อมรู้

๑๑. กัณฑ์มหาราช

มหาราชกัณฑ์เป็นกัณฑ์ที่เทพเจ้าจำแลงองค์ทำนุบำรุงขวัญสองกุมารก่อนเสด็จนิวัติถึงมหานครสีพี เมื่อเดินทางผ่านป่าใหญ่ชุกจะผูกสองกุมารไว้ที่โคนต้นไม้ ส่วนตนเองปีนขึ้นไปนอนต้นไม้

เหล่าเทพเทวดาจึงแปลงร่างลงมาปกป้องสองกุมาร จนเดินทางถึงกรุงสี่พิพระเจ้ากรุงสี่พิเกิดนิमितฝันตามคำทำนายยังความปิติปราโมทย์ เมื่อเสด็จลงหน้าลานหลวงตอนรุ่งเช้าทอดพระเนตรเห็นชูชกพากุมารน้อยสององค์ ทรงทราบความจริงจึงพระราชทานค่าไถ่คืน ต่อมาชูชกก็ดับชีพตักษัยด้วยเพราะเดโชธาตุไม่ย่อย ชาลีจึงได้ทูลขอให้ไปรับ พระบิดา พระมารดา นิตินคร ในขณะเดียวกันเจ้านครลิงคะได้โปรดคืนช้างปัจจัยนาคแก่นครสี่พิ

ผู้ใดบูชากัณฑ์มหाराชจะได้มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์จะได้เป็นพระราชชา เมื่อจากโลกมนุษย์ไป ก็จะได้ไปเสวยทิพยสมบัติในฉกามาพจรสวรรค์ มีนางเทพอัปสรเป็นบริวาร ครั้นบารมีแก่กล้าก็จะได้นิพพานสมบัติ อันตัดเสียซึ่งชาติ ชรา พยาธิ มรณะ พ้นจากโอชะทั้ง ๓ มีกามาณะ เป็นต้น

สรุปสาระสำคัญของกัณฑ์มหाराช

๑. คนดีย่อมไม่ทุกข์ ในเนื้อเรื่องกวีแต่งให้เทพบุตรเทพธิดามาดูแลสองกุมารเป็นบุคลลาธิฐาน ให้ได้ข้อคิดเป็นรูปธรรมว่า คนดี แม้มทุกข์ก็มีคนมาช่วยเหลือให้มีสุขได้

๒. คนโลก ผู้มีความโลภ เช่น ชูชก ย่อมไม่อิมในทรัพย์สมบัติจะละโมบบริโภคโดยไม่ รู้จักประมาณ ดังพระพุทธเจ้าตรัสว่า “มหาสมุทรไม่เต็มด้วยน้ำ ไฟไม่อิมด้วยเชื้อ คนโลกไม่อิมด้วยทรัพย์สมบัติ”

หลักธรรมที่ปรากฏคือ หลักอกุศลมูล ๓ และหลักโภชนมัตตัญญูตา

ข้อคิดประจำกัณฑ์

คนดีตกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้ ย่อมได้รับความปกป้อง
คุ้มครองภัยในที่ทุกสถาน

๑๒. ฉกษัตริย์

กัณฑ์ฉกษัตริย์เป็นกัณฑ์ที่ทั้งหกกษัตริย์ถึงวิสัยญีภาพสลบ
ลงเมื่อได้พบหน้า ณ อาศรมดาบสที่เขาวงกตพระเจ้ากรุงสุยชัยใช้
เวลา ๑ เดือน กับ ๒๓ วันจึงเดินทางถึงเขาวงกต เสี่ยงโห่ร้องของ
ทหารทั้ง ๔ เหล่า พระเวสสันดรทรงคิดว่าเป็นข้าศึกมารบนครสีพี
จึงชวนพระนางมัทรีขึ้นไปแอบดูที่ยอดเขา พระนางมัทรีทรง
มองเห็นกองทัพพระราชบิดาจึงได้ตรัสทูลพระเวสสันดรและเมื่อ
หกกษัตริย์ได้พบหน้ากันทรงกันแสงสุดประมาณ รวมทั้งทหาร
เหล่าทัพทำให้ป่าใหญ่สนั่นครื้นครื้นท้าวสักกเทว ราชจึงได้ทรง
บันดาลให้ฝนตกประพรหมหกกษัตริย์และทวยหาญได้หายเศร้าโศก

ผู้ใดบูชากัณฑ์ฉกษัตริย์ จะได้เป็นผู้เจริญด้วยพร ๔
ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ทุก ๆชาติแลฯ

สรุปสาระสำคัญของกัณฑ์ฉกษัตริย์

๑. ความรอบคอบ เมื่อถูกเนรเทศไปอยู่ป่า ชาวเมืองสีพี
แตกความสามัคคีแบ่งเป็นสอง ฝ่าย เมื่อได้ยินเสียงกองทัพยกมา
พระเวสสันดรยังทรงหวาดระแวงอยู่จึงชวนพระนางมัทรีไปซ่อน
เร้น ดูให้รอบคอบก่อน

๒. การข่มใจ เป็นคุณธรรมของผู้ใหญ่ที่ควรมี แม้ว่าพระเวสสันดรจะยินดีว่าพระราช บิดามารับกลับพระนคร แต่พระองค์ก็ข่มจิต ให้สงบได้

๓. ความสุขในหมู่ญาติ พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสแก่พระเจ้าวิทูททนะว่า “ร่มเงาของญาติ เย็นกว่าร่มเงาไม้” เมื่อกษัตริย์ทั้งหลายได้พบกันจึงเป็นปิติสุขยิ่งยวด โดยเฉพาะเมื่อมาเห็นว่าพระเวสสันดรมีความลำบาก พระบิดา พระมารดาถึงเวทนาสงสารยิ่งขึ้น

หลักธรรมที่ปรากฏคือ หลักอภัยทาน

ข้อคิดประจำกัณฑ์

๑. พรากมีวันพบ จากมีวันเจอ จากกันยามเป็นได้เห็นน้ำใจจากกันยามตายได้เห็นน้ำตา

๒. การให้อภัยเป็นเพราะได้สำนึกเป็นเหตุให้ลบรอยริ้วฉานบันดาลสันติสุขแก่ส่วนรวม

๓. สี่เท้ายังรู้พลาด นักปราชญ์ยังรู้ผิด บรรพชิตยังรู้ผลของความผิดพลาดเป็นเรื่องของมนุษย์ แต่การให้อภัยเป็นวิสัยของเทวดา

๑๓. นครกัณฑ์

นครกัณฑ์เป็นกัณฑ์ที่ทกกษัตริย์นำพยุทธิโยธาเสด็จนิวัติพระนคร พระเวสสันดรขึ้นครองราชย์แทนพระราชบิดาพระเจ้ากรุงสญชัยตรัสสารภาพผิด พระเวสสันดรจึงทรงลาผนวชพร้อมทั้งพระนางมัทรี และเสด็จกลับสู่สีพีนคร เมื่อเสด็จถึงจึงรับสั่งให้

ชาวเมืองปล่อยสัตว์ที่กักขัง ครั้นยามราตรีพระเวสสันดรทรงปริวิตกว่า รุ่งเช้าประชาชนจะแตกตื่นมารับบริจาคทาน พระองค์จะประทานสิ่งใดแก่ประชาชน ท้าวโกสีห์ได้ทราบจึงบันดาลให้มีฝนแก้ว ๗ ประการ ตกลงมาในนครสีพีสูงถึงหน้าแข้ง พระเวสสันดรจึงทรงประกาศให้ประชาชนขนเอาไปตามปรารถนา ที่เหลือให้ขนเข้าพระคลังหลวง ในกาลต่อมาพระเวสสันดรเถลิงราชสมบัติปกครองนครสีพีโดยทศพิธราชธรรม บ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุขตลอดพระชนมายุ

ผู้ใดบูชากัณฑ์นครกัณฑ์ จะได้เป็นผู้บริบูรณ์ด้วยวงศาคณาญาติ ข้าทาสชายหญิง ธิตาสามี หรือบิดามารดาเป็นต้น อยู่พร้อมหน้ากันโดยความผาสุก ปราศจากโรคพาธทั้งปวง จะทำการใดๆ ก็พร้อมเพรียงกัน ยิ่งการงานนั้น ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สรุปสาระสำคัญของกัณฑ์นครกัณฑ์

๑. การร้องรอแต่พองาม ไม่ให้คนอื่นมางอนง้อจนเกินงาม และไม่ผลีผลามใจร้อนจนน่ารังเกียจ พระเวสสันดรทรงประวิงเวลาจนกระทั่งพระเจ้ากรุงสยูชัยทรงยอมรับผิดชอบว่าหลงเชื่อคนยุยง พระเวสสันดร จึงทรงลาผนวชและครองราชย์สมบัติ

หลักธรรมที่ปรากฏคือ หลักสารณียธรรม ๖

ข้อคิดประจักษ์

การทำความดี ย่อมได้รับผลดีตอบแทน การใช้ธรรมะในการปกครองย่อมทำให้เกิดความสงบร่มเย็น

ชาตเรื่องนี้มีคติธรรม สั่งสอนให้คนเราเพียรประกอบคุณงามความดีโดยมิท้อถอย หากรู้จักสละทรัพย์บริจาคทานเนื่อง নিজก็จะเป็นที่สรรเสริญทั่วไป คนโลภคนจิตบาปหยาบร้ายก็ต้องได้ภัย เพราะตัวเองตั้งชูชกนั่นเอง

อานิสงส์คาถาพัน

เมื่อครั้งพระมัลลยเทวเถรเจ้ารับดอกอุบลจากบุรุษเข้ญใจแล้วได้นำขึ้นไปบูชาพระจุฬามณีเจดีย์สถานในดาวดึงส์เทวโลกได้ถือโอกาส สนทนากับพระศรีอริยเมตไตรย์ และทรงตรัสแก่พระเถรเจ้าว่า ขอพระคุณเจ้าได้บอกแก่นุชย์ทั้งหลายว่าผู้ใดใครอยากพบปะพระศรีอารีย์เจ้า ผู้นั้นพึงตเวนอนันตริยกรรม ๕ ประการ มีฆ่ามารดาบิดา เป็นต้น และพึงอุตสาหะหมั้นสร้างกองการกุศล มีการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา และสดับรับฟังพระธรรมเทศนามหาเวสสันดรชาดกอันประกอบด้วยคาถาพันหนึ่ง กระทำการสักการบูชาด้วยข้าวตอกดอกไม้ต่างๆ และ ดอกไม้รูปเทียนอย่างละพัน ตั้งใจฟังให้จบเพียงวันเดียวครบบริบูรณ์ ทั้ง ๑๓ กัณฑ์ ดังนี้แล้ว จะได้พบพระศรีอารีย์พุทธเจ้าในอนาคตโดยแท้ หากดับขันธแล้วก็จะได้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์เสวยทิพยสมบัติอันมโหฬารครั้นถึงพุทธกาลพระศรีอารีย์พุทธเจ้า เทพบุตร เทพธิดา เหล่านั้นก็จะได้จุติไปเกิดเป็นมนุษย์ ครั้นได้ฟังพระธรรมเทศนาก็

จักได้บรรลุมรรคผล มีพระโสดาปัตติผลเป็นต้น เป็นพระอริยบุคคล
ในพระพุทธศาสนา

สิ่งที่ได้รับเมื่อฟังเทศน์มหาชาติ ได้แก่ สอนให้คนรู้จักทำ
ความดี ประกอบกรรมดี รู้จักการบำเพ็ญบุญ บริจาคทานสละ
ความเห็นแก่ตัว สละทรัพย์เพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นการลด
ความตระหนี่ในใจ ลดความเห็นแก่ตัว ทำให้ไม่ยึดติดกับสิ่งที่เป็
นรูป รส กลิ่น เสียง ที่เป็นอนิจจัง เพราะเวลาจากโลกนี้ไปแล้ว ไม่มี
ใครนำสิ่งต่าง ๆ ติดตัวไปได้ มีแต่ความดีและความชั่วเท่านั้น ที่
สามารถเอาไปได้ในภพหน้า นอกจากนั้น พุทธศาสนิกชนยังมีความ
เชื่อว่า การได้ฟังพุทธวจนะ เช่นการฟังเทศน์มหาชาติ ย่อมเกิด
อานิสงส์และกุศลาดีแก่ตน และยังเนื่องมาจากความเชื่อเรื่องศา
สนอันตรธาน คือ ความเสื่อมของพระพุทธศาสนา ๕ ประการ
ได้แก่

๑. ปริยัตอันตรธาน คือ ความสูญสิ้นผู้ศึกษาเล่าเรียน
๒. ปฏิบัติอันตรธาน คือ ความสูญสิ้นของการปฏิบัติธรรม
๓. ปฏิเวธอันตรธาน คือ ความสูญสิ้นการตรัสรู้หรือมรรค
อริยผล
๔. สังฆอันตรธาน คือ ความสูญสิ้นพระภิกษุสงฆ์
๕. ธาตุอันตรธาน คือ ความสูญสิ้นพระสารีริกธาตุของ
พระพุทธเจ้า

การเทศน์มหาชาติจึงเป็นการสนับสนุนให้มีการศึกษา
ปริยัติสัทธรรมและเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาอีกด้วย จึงเชื่อ
กันว่าผู้ใดได้ฟังเทศน์มหาชาติหรือเวสสันดรชาดกครบ ๑๓ กัณฑ์
พ้นพระคาถาจบภายในวันเดียว และบูชาด้วยดอกไม้ธูปเทียนแต่

ละอย่างไร้ครบกพัน สิริมงคลย่อมเกิดผู้นั้น แม่น้ำที่ตั้งไว้ในมณฑล
พิธีก็ถือกันว่าเป็นน้ำมนต์สามารถกำจัดเสนียดจัญไรได้
นอกจากนั้น ยังเชื่อว่าจะได้อานิสงส์อันยิ่งใหญ่ ๕ ประการ คือ

๑. จะได้เกิดมาในยุคศาสนาพระศรีอริยมุตไตรย ซึ่งจะ
มาอุบัติเป็นพระพุทธเจ้าองค์ต่อไปในอนาคต

๒. เมื่อดับขันธจะได้ออกไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ เสวย
ทิพยสมบัติอันโอฬาร

๓. จะไม่เกิดในอบาย (ไม่ตกนรก) เมื่อตายไปแล้ว

๔. จะเป็นผู้มั่งมีลาภยศ สรรเสริญ ไฉไล และมี
ความสุข

๕. เมื่อได้ฟังพระธรรมเทศนา จะได้รับมรรคผล
นิพพานเป็นพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนา

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในมหาเวสสันดร
ชาดกทั้ง ๑๓ กัณฑ์ จะช่วยพัฒนาจิตใจให้มีความเมตตา กรุณา
เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน ไม่อิจฉาริษยาผู้อื่น มีจิตใจที่เป็นกุศล เมื่อมี
อารมณ์โลก โกรธ หลง ก็สามารถระงับได้ และมีเข้าใจในสังขารธรรม
ของชีวิตดำเนินชีวิตอย่างไม่ประมาท โดยมีหลักธรรมทาง
พระพุทธศาสนาเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจในการประกอบพิธีกรรม
จนก่อให้เกิดประเพณีและวัฒนธรรม ทางพระพุทธศาสนาขึ้น

บรรณานุกรม

- พระครูวินัยธรรมมานพ ปาลพันธ์. **เล่าความตามแหล่งในมหาเวสสันดรชาดก**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, (มหาชน). ๒๕๕๘.
- พระครูวินัยธรรมมานพ ปาลพันธ์ (กนต์สีโล). **สืบสานการเทศน์มหาชาติ**. กรุงเทพฯ: บริษัท เอดิชั่น เพรส โพรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๓.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ชอบ อนุจารี). **ปริทรรศน์เวสสันดรชาดก**. พระนคร : เสริมวิทย์บรรณาการ ๒๕๑๓.
- พระพิจิตรธรรมพาที (ชัยวัฒน์ ธมมวฑฒโน). **กะเทาะเปลือกเวสสันดรชาดก**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง, ๒๕๓๖.
- พระพิจิตรธรรมพาที (ชัยวัฒน์ ธมมวฑฒโน). **แก่นมหาชาติ**. กรุงเทพฯ : คอมแพคท์ พริ้นท์, ๒๕๕๓.
- พระราชวิจิตรปฏิภาณ (เจ้าคุณพิพิธ). **มหาเวสสันดรชาดก**. กรุงเทพฯ : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๕๐.
- พระวินัย วิสุทธสาโร (เกษมสุข). **วิเคราะห์คุณค่าของหลักธรรมที่ปรากฏในมหาเวสสันดรชาดก**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ ๒๘**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. **เทศน์มหาชาติมหากุศลเฉลิมพระเกียรติ**. กรุงเทพฯ : สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔.

กำหนดการ

พิธีทำบุญกุ่มข้าวใหญ่และฟังเทศน์มหาชาตินานาชาติ

วันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ - ๑ มีนาคม ๒๕๖๓

ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

วันเสาร์ที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๓ (ขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๕)

- เวลา ๐๘.๐๐ น. ลงทะเบียนผู้เข้าร่วมงาน
- เวลา ๐๘.๓๐ น. รับบริจาคข้าวเปลือกจากพุทธศาสนิกชน
ณ ลานหน้าอาคารหอประชุม
- เวลา ๐๙.๐๐ น. **พิธีอัญเชิญพระอุปคุตขึ้นสู่ที่ประดิษฐาน**
- ประธานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
- พระสงฆ์ ๙ รูป เจริญพระพุทธมนต์
- เวลา ๐๙.๓๐ น. **พิธีสาธยายคาถาพัน** โดย ชมรมรวมพลคนพุทธ
- เวลา ๑๐.๒๐ น. **เทศน์มัลลย์หมิ่นมัลลย์แสน**
โดย พระครูสุธีคัมภีร์ญาณ, ผศ.ดร.
- เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเพล แต่พระสงฆ์ - สามเณร
จำนวน ๑,๐๐๐ รูป
- เวลา ๑๑.๓๐ น. **พิธีบายศรีสู่ขวัญข้าว** โดย พ่อसानิตย์ พาสว่าง
- เวลา ๑๓.๐๐ น. เสวนาทางวิชาการ **“บุญมหาชาติ : การบำเพ็ญทานบารมี
ของกลุ่มชาติพันธ์ ๒ ผังโขง”**
โดย นักวิชาการทางด้านพุทธศาสนา ไทย-ลาว-กัมพูชา

- เวลา ๑๕.๐๐ น. **พิธีแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง-กัณฑ์หลอนและขบวนคุ่ม**
ต่าง ๆ โดยชมรมรวมพลคนพุทธและนิสิตประจำคุ่มต่างๆ
- เวลา ๑๖.๓๐ น. **พิธีเปิดงานบุญกุ่มข้าวใหญ่ นิทรรศการ และคุ่ม**
วัฒนธรรมนานาชาติ
- พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.
 รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น
 - กงสุลใหญ่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
 ประจำจังหวัดขอนแก่น
 - คณะกรรมการ แยกผู้มีเกียรติ พร้อมกัน
 ณ เวทีกลาง (หอประชุม)
 - ประธานกล่าวเปิดโครงการ
 - ชมการฟ้อนเชฎฐพระเวสของกุ่มสตรีจิตอาสา
 ๓ ตำบล
- เวลา ๑๘.๐๐ น. **ชมการแสดงศิลปวัฒนธรรมนานาชาติ และ**
ประกวดธิดากุ่มข้าวใหญ่
- รอบที่ ๑** ไชว์ตัวพร้อมแนะนำตัว รับผิดชอบต่อไม้ ลงเวที
- ชมการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน วงโปงลาง
 พุทธศาสตร์อีสานศิลป์
- รอบที่ ๒** แสดงความสามารถคนละไม่เกิน ๕
 นาที รับผิดชอบต่อไม้
- ชมการแสดงศิลปวัฒนธรรมจากสาธารณรัฐ
 ประชาธิปไตยประชาชนลาว
- รอบที่ ๓** ตอบคำถามคนละ ๑ คำถามพร้อมตัดสิน
- ชมการแสดงศิลปวัฒนธรรม จากประเทศกัมพูชา
 - พิธีมอบรางวัลกิจกรรมการแสดงศิลปะวันธรรม/
 การประกวดธิดากุ่มข้าวใหญ่
- เวลา ๒๒.๐๐ น. **พักผ่อนตามอัธยาศัย**

วันอาทิตย์ที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ (ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๔)

- เวลา ๐๔.๐๐ น. ทำวัตรเช้า
- เวลา ๐๔.๓๐ น. **แห่ข้าวพันก้อน** โดย ชมรมรวมพลคนพุทธรักษาและนิสิต
หลักสูตรต่าง ๆ
- เวลา ๐๕.๐๐ น. **เทศน์สังกาด** โดย พระมหาอธิวัฒน์ ภัทรกรวี
- เวลา ๐๖.๐๐ น. **เทศน์คาถาพันสรูป ๑๓ กัณฑ์**
โดย พระมหาโยธิน โยธโก, รศ.ดร.
- เวลา ๐๘.๐๐ น. **การสาธิตเทศน์มหาชาตินานาชาติ ๑๓ กัณฑ์**
โดย พระนิสิตประจำคัมภีร์ต่าง ๆ
- เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเพล แต่พระสงฆ์-สามเณร
- เวลา ๑๓.๐๐ น. **เทศน์มหาชาติชาดก ๑๓ กัณฑ์ ๓ ธรรมาส์**
โดย พระนักเทศน์เสียง
- เวลา ๑๕.๓๐ น. **พิธีแห่กัณฑ์หลอน** โดย นิสิตประจำคัมภีร์ต่าง ๆ
- เวลา ๑๖.๐๐ น. **ประกาศรางวัลชนะเลิศประจำคัมภีร์ต่าง ๆ และมอบ
รางวัล**
พิธีถวายกุ่มข้าวใหญ่ กัณฑ์หลอนและผ้าป่า
- พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.
รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น
กล่าวสัมโมทนา
 - พระสงฆ์อนุโมทนา
เป็นเสร็จพิธี

หมายเหตุ : กำหนดการสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น MCUKK

รับสมัคร

ตั้งแต่บัดนี้

ถึง ๓๐ พ.ค. ๖๓

มหาจุฬา

ให้โอกาส

พุทธศาสตร์สร้างคนดี

ต้องศึกษาที่ มจร

ขอนแก่น

จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา

บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม

หลักสูตรที่เปิดสอน ระดับประกาศนียบัตร ป.ตรี, โท, เอก (ภาคปกติ/สมทบ)

ระดับประกาศนียบัตร๓ หลักสูตร

๑. หลักสูตรประกาศนียบัตรบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.น.ส.)
๒. หลักสูตรประกาศนียบัตรการสอนศีลธรรมในโรงเรียน (ป.ศศ.)
๓. หลักสูตรประกาศนียบัตรวิปัสสนากาวนา (ป.ว.น.)

สมัครเรียนออนไลน์

ระดับปริญญาตรี เปิดสอน ๔ คณะ ๘ สาขาวิชา

๑. หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (พธ.บ.)
 ๒. หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา (พธ.บ.)
 ๓. หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ (พธ.บ.)
 ๔. หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา (ค.บ.)
 ๕. หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย (ค.บ.)
 ๖. หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต (ร.บ.)
 ๗. หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (ร.ป.บ.)
 ๘. หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต (น.บ.)
- และหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต ภาคบัณฑิต (น.บ.)

การค่าใช้จ่าย ป.ตรี
ตลอดหลักสูตร

ระดับปริญญาโท เปิดสอน ๕ สาขาวิชา

๑. หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (พธ.ม.)
๒. หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา (พธ.ม.)
๓. หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา (ค.ม.)
๔. หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา (ค.ม.)
๕. หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (ร.ม.)

ระดับปริญญาเอก เปิดสอน ๓ สาขาวิชา

๑. หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (พธ.ด.)
๒. หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา (พธ.ด.)
๓. หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา (ค.ด.)

สอบถาม
ข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่

๐๘๙-๗๑๑๑๖๗๓ , ๐๘๐-๗๕๖๐๙๙๔ และ ๐๘๗-๐๘๗๕๔๕๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
๓๐ หมู่ ๑ บ.โกสีย์ ต.โคกสี อ.เมืองขอนแก่น จ.ขอนแก่น ๔๐๐๐๐

www.kk.mcu.ac.th